

17. mars 2023

SJEKES MOT FRAMFØRING – SPERREFRIST TIL TALEN HOLDES

Marit Arnstads tale til Senterpartiets landsmøte 2023

Kjære landsmøte!

2022 ble et merkverdig år, et år vi kommer til å huske. Vi opplever den høyeste inflasjon siden jeg var 25 år. Vi opplever den største krisen i internasjonale energimarkeder siden 1973. I tillegg har vi krig i Europa. Krig og uro har preget hele det året vi har lagt bak oss. Norge har stilt opp både militært og humanitært for å støtte Ukraina og det vil vi måtte gjøre i lang tid framover. I en slik situasjon er det ikke lett å manøvrere skuta, men det er det ansvaret vi i Senterpartiet har tatt på oss.

Stortingsgruppas arbeid er å være en del av det *laget* som skal finne veien over i smulere farvann, med økt trygghet for folks hverdag. Det er ei stortingsgruppe som tar jobben sin på alvor. Som stiller opp og arbeider hardt med saker på sine ulike fagområder og i sine valgdistrikt. Jeg har lyst til å berømme gruppa for det samholdet vi har, for den tilliten vi har til hverandre og den åpenheten som fins i dette laget. En fantastisk flott gjeng!

Hurdalsplattformen som ble forhandlet fram etter valget i 2021, står seg. Den er det kompasset stortingsgruppa styrer etter. Vårt mål er å gjennomføre den steg for steg, men vi vet at det kan ta litt mer tid å få gjort en del av de tingene vi ønsker, når verden ser ut slik den gjør akkurat nå.

Den absolutt viktigste oppgaven vår i 2023 er å bidra til å stabilisere norsk økonomi. Balansere ulike hensyn og dempe virkningene av høy prisstigning og renteøkning. Den situasjonen vi er oppe i må ikke resultere i større ulikheter i samfunnet vårt. Derfor må vi også følge nøye med på arbeidsledigheten.

På tross av prisstigning og renteøkning er det også mye som går godt i norsk næringsliv. Titusenvis har kommet inn i arbeidslivet det siste året. Fortsatt er arbeidsledigheten lav og næringslivet sliter med å få tak i nok arbeidskraft. Med andre ord, vi utnytter kapasiteten i økonomien vår fullt ut – og vel så det.

Når kapasiteten i økonomien er utnyttet til siste trevl, så må Norges Banks rentepolitikk og statens budsjettpolitikk dra i samme retning, slik at renta ikke øker mer enn nødvendig. I motsetning til tidligere kriser – både i 2008 og 2015 – hvor man kunne dempe krisene ved økt pengebruk, må vi nå gjøre det motsatte, vi må holde igjen. Det er vanskelig. Men alternativet er verre.

Økende rente er en trussel både mot næringsliv, kommuner og husholdninger. Norske bedrifter har om lag 1000 mrd. kroner i nettogjeld. Jeg kunne nevnt kommunenes samlede gjeldsbyrde også, eller husholdningenes. Det er akkurat samme bilde. Økt rente rammer hardt.

Økte renter rammer også alle uansett inntekt. Den tar ingen fordelingshensyn. Det må finanspolitikken gjøre. Derfor har regjeringen omfordelt store beløp i høstens statsbudsjett. Mer penger går til bostøtte, til støtte til enslige forsørgere, til økt barnetrygd, til strømstøtte, til kommunenes viktige velferdstjenester og til skattelette for de som har middels og lave inntekter.

De som har hatt høye inntekter må bidra mer. Enten det er næringer med store overskudd, de som tjener mest i samfunnet, eller de som på grunn av situasjonen har hatt store merinntekter. Vi kommer til å bruke store summer bare på strømstøtte til norske husholdninger i år. Derfor har vi vedtatt et såkalt høyprisbidrag fra kraftselskapene som trekker inn en del av de merinntektene de har hatt i fjor og i år. Derfor må konsesjonskraftkommunene bidra noe mer enn det de har vært nødt til tidligere. Dette er ikke enkelt, men det er nødvendig.

Jeg har merket meg at Høyre nå prøver å framstille denne omfordelingen som om vi skattlegger næringslivet hardere og mer uforutsigbart. Det er jeg uenig i. Det er en vridning framstilling. Vi holder selskapskatten på 22 prosent som vi var enige med Høyre om i skatteforliket i 2015. Formuesskatten er lavere enn det den var under den rødgrønne regjeringen i 2013. Våre avgifter både på elektrisitet og drivstoff er lavere enn det Høyre gjennomførte i regjering og det de foreslo så sent som i fjor høst. Vi har heller *ikke* foreslått avgifter på nær én milliard kroner på landbruket gjennom kjøttavgift og en ny melkekartongavgift, slik Høyre har gjort.

Situasjonen i Europa er på mange måter sørgelig. Et slags nytt jernteppe deler nå Europa, det er et skille mellom øst og vest som vi ikke har sett siden 1980-tallet. Et skille mellom demokratiske stater som tror på en internasjonal rettsorden og et mer og mer aggressivt Russland. Det er all grunn til å tro at denne situasjonen vil ha langsiktige følger for hvordan vi forstår verden omkring oss. På den ene siden blir allianser og partnerskap viktigere. Det siste året har vi fått demonstrert hvor viktig vårt NATO-medlemskap er og hvor viktig samarbeidet innen alliansen er.

Samtidig som NATO-samarbeidet er viktig, har krigen også vist oss betydningen av nasjonal beredskap og nasjonal kontroll. Ukraina viser oss hva militær motstandskraft og sivil beredskap kan bety. Det betyr noe å ha et godt nasjonalt forsvar. Det er mulig for en nasjonalstat å stå imot en stormakt – ikke bare militært, men også som *sivilt samfunn*. Jeg er imponert over motet hos lederne i landet og hos hele befolkningen i Ukraina.

Jeg er overbevist om at vi står foran en tid hvor alle land vil være mer opptatt av egne ressurser, beredskap, eierskap til nøkkelbedrifter og eget forsvar. Kortere verdikjeder og nasjonal produksjon vil få økt betydning. Et mer bevisst forhold til egne ressurser og egen infrastruktur kommer i kjølvannet av den krisen vi ser. Vi er i en slags post-globaliseringstid.

Nasjonalstaten kommer til å bli viktigere for *beredskap, eierskap og fellesskap*.

Senterpartiet har over mange år snakket om økt nasjonal kontroll og eierskap. Både over infrastruktur og naturressurser. Vi har vært opptatt av beredskapslagring av korn, totalberedskapen vår, norsk eierskap over havnene, til skogen og til andre naturressurser. Ofte har vi blitt gjort litt narr av. Men, det står seg!

Tenk om vi hadde gjort som Frp og Høyre ønsket bare for noen få år siden: Solgt oss ned i Kongsberg-gruppen og overlatt mer til private, eventuelt utenlandske, eiere. Jeg ser at Frps Sivert Bjørnstad *nå* mener Kongsberg er viktig å eie, men det var ikke det han mente for bare noen år siden. Da skulle eierandeler i Kongsberg selges fortere enn svint. Heldigvis satte Stortinget et stopper for Frp's salgssraid den gangen. Kanskje kommer Frp en dag til sans og samling igjen også når det gjelder salg av naturressurser. De mener jo at salg av Meråker Brug til utenlandske eiere er uproblematisk. Men skog og utmark er også viktig å holde på nasjonale hender. Jeg er stolt av at staten gikk inn og sikret kjøp. Og vi skal tette det smutthullet som fins om at skog som er aksjeselskap kan selges uten konsesjon!

La meg nevne noen andre viktige eksempler på en ny kurs i beredskapspolitikken.

Det første vi gjorde etter at vi kom i regjering var å nedsette en *totalberedskapskommisjon* og en *forsvarskommisjon*. De kommer til å legge grunnlag for viktige debatter de neste årene om sårbarhetene i samfunnet vårt som helhet.

Vi har nettopp behandlet en ny eierskapsmelding. Der stadfester vi at nasjonalt eierskap er viktig og at mange selskap også bør være offentlig eid for å sikre nasjonal kontroll. Meldingen legger også opp til mer strategisk tenkning om eierskap, særlig knyttet til selskap som forvalter naturressurser, infrastruktur og viktig teknologi.

Stortinget har også til behandling en stortingsmelding om digital sikkerhet og kontroll. I denne meldingen varsler Justisminister Emilie Enger Mehl en mulig søknadsplikt for oppkjøp av strategisk viktige eiendommer. Det varsles også informasjonsplikt for å hindre at skjult eierskap kan brukes til uønsket innflytelse i Norge. Det ligger mange lærdommer å hente fra saken om Bergen Engines.

I tillegg har regjeringen igangsatt et arbeid for å se på sårbarheter i globale forsyningslinjer. Vi kan ikke lenger ta for gitt at globale og internasjonale markeder kan forsyne oss med det vi trenger. Allerede i år vil et forslag om en nasjonal beredskapslagring av legemidler og smittevernustyr bli sendt på høring.

Vi skal trappe opp den sivile beredskapen vår, og kanskje særlig knyttet til energisektoren vår. Vi ser nå hvor avgjørende våre olje og gassressurser er for Europa. Vi må være en stor og pålitelig leverandør av olje og gass for mange tiår framover. Samtidig må vi også beskytte våre anlegg og rørledninger på best mulig måte. I løpet av høsten og vinteren har vi fått en vekker på dette området.

Et annet område av beredskap som er av stor betydning, er vår egen matberedskap. Etter den kalde krigens slutt har norsk matforsyning i stadig større grad lent seg på internasjonal handel og import. Regjeringen og SP vil styrke matberedskapen og ruste oss mot den usikkerheten klimaendringer og krig i Europa skaper i det internasjonale matvaremarkedet.

Matberedskap handler om så mye. Det handler om å ta vare på dyrka mark, om å ha en solid løpende nasjonal matproduksjon. Derfor var også fjorårets store jordbruksoppgjør viktig, fordi det viser regjeringens tydelige prioritering av matproduksjon i eget land. Det handler også om å gjeninnføre lager av korn. Med SP i regjering er dette nå et arbeid som landbruksminister Sandra Borch er godt i gang med.

Kjære landsmøte, Senterpartiet har alltid hatt *velferd og bosetting i hele landet* som rettesnor for vår politikk. I perioder føles det nesten som om det ikke er noen andre enn oss som er opptatt av distriktpolitikken. Men vi skal både snakke om og *gjøre noe med* distriktpolitiske saker. Det tas små

og store steg hele tiden og noe av dette vil noen smile av, riste på hodet av. Det skal vi ikke bry oss om. Vi skal ufortrødent fortsette. Så vet vi også at det kommer saker som gir ny motstand som betyr ny sentralisering, men vi kan aldri gi opp desentralisering, - vi må holde den retningen.

En av de tingene våre politiske motstandere nå rister på hodet av er nye politistasjoner. Ja, la dem bare gjøre det. Vi vet at politiet i et lokalsamfunn ikke sitter inne på kontoret og venter på at noen skal banke på, de er ute i samfunnet, de skaper trygghet, de forebygger kriminalitet. Derfor betyr det noe at vi oppretter nye stasjoner. Det betyr ikke «nye bygg», slik våre politiske motstandere litt nedlatende sier, mange av de stedene som nå får politiet tilbake, trenger ikke nye bygg. De trenger tilstedeværende politifolk og det får de.

For to år siden hadde vi ferjeopprør. Husker dere det? Folk langs hele kysten var opprørt over et kostbart kollektivtilbud. Nå sitter vi i regjering og vi har gjort det vi lovet. Ferjetakstene på riks og fylkesveinettet er halvert, og alle ferjesamband til øyer uten fastlandsforbindelse er blitt gratis. 65 gratis ferjestrekninger! Nå foreslår regjeringen også å halvere prisen på fly på kortbanenettet. Det er altfor dyrt for familier å nord og i vest å bruke fly. For mange av dem er flyet det viktigste kollektivtilbudet de har. Jeg synes det er fantastisk! Ferje og fly. Tenkningen er den samme. Vi må utjamne avstandskostnader i samfunnet vårt!

Fjoråret markerte et skifte i norsk landbrukspolitik. For første gang på 10 år ble det forhandlet fram en jordbruksavtale som skulle bidra til å tette inntektsgap og det også i en tid med ekstraordinære høye kostnader. Vi vil fortsette å prioritere trygghet for matproduksjon og bøndernes inntektsmuligheter. Vi vet at arbeidsplassene i landbruket og i næringsmiddelindustri er noe av viktigste vi har av fastlandsindustri – og de er viktige i absolutt *hele* landet.

Erna Solberg har skrevet bok. Hun mener sentralisering er en kraft som ikke lar seg stanse. Hun ber oss om å gi opp. Satse på de større enhetene i stedet. Jeg tror dette er ærlig tale. Det er slik Erna og Høyre ser verden. Men det er ikke Senterpartiets verdensbilde.

Sjøløst vil sentralisering og demografi være en utfordring, sjøløst vil det å ha nok hender og hoder til alt som skal gjøres, være en utfordring, men vi må oppmuntre alle gode initiativ og virketrang over hele landet. Det er ikke slik at folk utover i landet enten det er i Nesseby, Nesna, Lierne, Tynset, Solund eller Suldal sitter med hendene i fanget. De har vilje til å utvikle næringsliv og god velferd i sine lokalsamfunn og de fortjener å bli heiet fram i dette arbeidet. Ikke å få høre at de er for små til å ha livets rett.

Høyre mener mangel på personell tilsier sentralisering. Hva betyr dette? Hva er deres praktiske løsninger? Skal folk flytte for å få arbeid i mer sentrale strøk? Skal eldreomsorgen sentraliseres? Skal flere elever gå på internatskole fra 15-årsalderen? Nei, Senterpartiet vil utvikle lokalsamfunn i hele landet. Bruke de gode kreftene der de er. Det er ikke noen områder av landet som er mindre verdt enn andre. Folk i små kommuner er faktisk mer fornøyd med velferdstjenestene enn folk i store kommuner. For nærhet er viktig!

Erna Solberg mener det er en pussig særnorsk framstilling at sentralisering er politikerskapt. Sentralisering er ikke *bare* politikerskapt, men den er *også* politikerskapt. Det er riktig at Norge har tenkt annerledes om desentralisering enn mange andre land. Vi har tatt politisk grep og de har virket.

Bare se over grensen fra der vi er nå, til Jämtland. Der har vi et bevis på at sentralisering ikke et naturfenomen, det er også politikk. De har ingen differensiert arbeidsgiveravgift. De har en helt annen landbrukspolitik. De legger veldig lite tilbake lokalt av verdiskapning. Se på Ragunda kommune i Jämtland. 10 % av Sveriges vannkraftproduksjon er basert på kraftverk i deres kommune. Ingenting av disse verdiene legges igjen lokalt. Alt går til staten. Det er politisk villet sentralisering.

Norge har valgt annerledes. I Norge får kraftkommunene sin andel av verdiskapningen fra vannkrafta. Det er rett og rimelig. Slik tenker denne regjeringen også om andre naturressurser, mer av skatteinntekter fra havbruk og vindkraft skal legges igjen lokalt. Et offentlig utvalg som har sett på kommunenes inntektssystem har foreslått å avvikle ordningen med lokal konsesjonskraft knyttet til vannkraft. Det kunne kanskje ha skjedd i Høyre i førersetet, det skjer *ikke* med Senterpartiet i regjering!

Høyre har nå bestemt seg for nye kommunesammenslåinger. Vårt syn er at det løser ingen av de viktigste problemene i tiden framover. Den viktige utfordringen er mangel på personell. Det blir ikke mer arbeidskraft og flere varme hender av å slå sammen kommuner. Men det kan bli mer sentraliserte tilbud for innbyggerne, mer sentralisering av arbeidsplasser og mer privatisering.

Jeg ser nå at Høyre lover at de går til valg på at alle høyrestyrte kommuner skal invitere til nabopratt om kommunesammenslåing. Jeg synes ikke ordførere skal bruke tid og krefter på det. De skal bruke tiden på å bidra til god velferd til befolkningen sin. Men, ettersom vi nå er i Trøndelag; jeg ser jo med spenning fram til at Høyres to ordførere i Trøndelag på henholdsvis Frøya og Frosta skal ta nabopratten, Det blir i så fall en prat om å bli slukt av en av de langt større kommunene de har rundt

seg. Det vil bokstavelig talt, ikke bli noen framtidsrettet prat for noen av dem.

Det tiåret vi har lagt bak oss har vært et tiår hvor den forrige regjeringen førte en politikk som har vært til fordel for de store enhetene og de folketunge områdene. Distriktpolitiske virkemidler som bidro til aktivitet og investeringer i mange kommuner, ble fjernet eller redusert. Statlige arbeidsplasser ble sentralisert og trukket ut av distriktene.

Det tar tid å endre retning, men denne regjeringen har *startet* arbeidet med en annen kurs. God infrastruktur legger grunnlag for bosetting i hele landet. Derfor har vi startet arbeidet med å halvere prisene på ferjer og fly i distriktene. Vi har startet arbeidet med en ny rovdyrpolitikk der man i større grad respekterer lokalsamfunn og beitenæringer. Vi vil sørge for at kommunene får gode muligheter til å sikre velferd til sine innbyggere. Vi har startet arbeidet med bygdeveksttaler for å bidra til utvikling i distriktene. Vi vil løfte matproduksjon i hele landet. Vi vil spre statlige arbeidsplasser utover i landet, slik vi nettopp har gjort i Vardø og slik vi nå gjør i Steinkjer. Den utviklingen skal fortsette.

Små forskjeller og et levende folkestyre både nasjonalt og lokalt, er et særpreg ved Norge. Det må tas vare på og utvikles videre. Å gi folk og lokalsamfunn mer makt over sitt eget liv og sine lokale samfunn, er også en viktig vei å gå. På dette området har Senterpartiet ambisjoner i årene som ligger foran oss. Hurdalsplattformen stadfester at vi skal gi kommunene økt frihet til boligbygging og arealplanlegging. Det er viktig å erkjenne at livet leves ikke likt over hele landet og det må statlig politikk ta hensyn til!

Kjære landsmøte, jeg kan ikke holde en innledning uten å si noe om *energi og kraft*. Det har preget de politiske debattene gjennom hele det siste året.

Rimelig energi har vært et grunnleggende velferdsgode for norske husholdninger og et konkurransefortrinn for norsk industri. Det er dette som nå har forandret seg. En samfunnskontrakt er brutt og mange er veldig skuffet. Derfor må vi også legge en ny strategi for energipolitikken. Vi må ha ny fornybar energiproduksjon og samtidig økt nasjonal kontroll over kraftressursene. Vi må sikre en strategi for reell kraftutveksling, ikke en ren eksportstrategi.

Det norske systemet med magasinerbar vannkraft skiller seg markant fra det europeiske kraftsystemet. Norge må kunne ha kontroll over vannkraften som ressurs. Det er grunnen til at Senterpartiet gikk imot tilslutning til EUs 3. energimarkedsdirektiv og organisasjonen Acer. Vi mener

at mye av det vi har sagt blir bekreftet gjennom EU-domstolens nylige avgjørelse som klargjorde at Acer har overnasjonal myndighet. Senterpartiet sier også nei til EUs 4. energimarkedsdirektiv. Vi kommer ikke til å stemme for en ytterligere avgivelse av makt til EU og Acer på energiområdet!

I 2012 sa daværende energiminister Ola Borten Moe tvert «nei» til bygging av private kabler til utlandet og stoppet dermed NorthConnect. Så fort Høyre og Frp kom i regjering opphevet de dette vedtaket og ga igjen grønt lys for utbygging. Ja, de la til rette for enda flere private kabler. Deretter fortsatte det en lang og seig kamp for å få stoppet bygging av NorthConnect. Senterpartiet var tydelig i dette spørsmålet, vi ønsket ingen ny kabel. Derfor er det også godt å kunne si i dag at nå er dette kabelprosjektet begravet for godt. Regjeringen har avslått søknaden om utbygging en gang for alle! Regjeringen har også slått fast at ingen nye utenlandskabler vil bli bygd i denne perioden. Heller ingen såkalte hybridkabler.

Vi har vedtatt tiltak som avhjelper situasjonen for folk på kort sikt. Strømstøtte til alle husholdninger og fastprisavtaler til næringslivet. Det norske samfunnet skal bruke over 50 mrd. kr til strømstøtte det neste året. Strømstøtten er på 90 % over 70 øre. Enkelte vil heller ha makspris, eller nedskrivning av pris som noen kaller det, men det er egentlig det samme som makspris. Jeg er imot det av to grunner. Den første er økonomisk. Avhengig av spotprisen kan det komme til å koste mange titalls milliarder kroner og kan ikke gjennomføres uten at det vil måtte gå utover overføringer til kommuner eller landbruk eller sykehus eller annen velferd som staten også skal sikre. Den andre grunnen er at jeg mener vi som samfunn må lære oss å bruke energi mer effektivt. Makspris fjerner enhver stimulans til energisparing. Det er vi ikke tjent med. Slik kan vi ikke holde på når det er knapphet på strøm også i vårt nasjonale marked.

Vi har altså stoppet kabler og innført viktige tiltak, men vi mangler grep som gir systemendring og bidrar til økt nasjonal kontroll over kraftmarkedet. Flere grep for å oppnå dette har vært framme. Å etablere et eget prisområde for utenlandskablene og dermed skille prissettingen fra det nasjonale markedet, er en mulighet. Å innføre eksportbegrensninger når flerårsmagasinene våre er under median fylling, er en annen mulighet. Å ta kraft av børs og tilby det på andre vilkår enn spotpris, er en tredje mulighet. Jeg vet ikke hvilke av disse tiltakene som kan virke best. Derfor må de gjennomgås. Det er det som det såkalte ekspertutvalget skal gjøre fram til oktober. Vi bør ta oss den tiden, det er viktig å vite ikke bare *hvilke* tiltak vi ønsker å iverksette, men også *hvordan* de faktisk virker.

En del vil mene at vi ikke kan gjøre noen endringer i kraftsystemet uten å komme i konflikt med EØS.

Det er jeg uenig i. Det finnes et handlingsrom innenfor EØS-avtalen som må utforskes.

Kjære landsmøte; Senterpartiet og regjeringen vi er en del av, har startet arbeidet med en ny kurs. Vi tar steg for steg og vi håndterer samtidig store utfordringer i verden omkring oss. Noen ganger kan det føles som to steg fram og et tilbake, men retningen er klar – og vi er målbevisste. Regjeringens viktigste jobb er å utjamne sosiale og geografiske forskjeller, bremse prisvekst og sørge for at flest mulig er i arbeid. Klarer vi dette, kan vi komme helskinnet gjennom den brottsjøen vi nå er midt oppe i. En slik styring krever måtehold i offentlig pengebruk, tøffe prioriteringer og at de som har mest i samfunnet bidrar mer til felleskapet. Det blir ikke enkelt kjære landsmøte, men det er den veien vi må gå.

Og kjære Sp-venner: Husk at en hel samfunnstenkning står på spill. Det desentraliserte Norge er det bankende hjertet i vår samfunnsvisjon. Det står vi rakrygget for – både når det er solskinn og når det er storm. Å ivareta *hele* dette landet er Senterpartiets mål. Vi akter ikke å gi opp den kampen fordi utfordringene akkurat nå tårner seg opp. Så «tørk tårene og knytt nevene!» som kvinnebevegelsen sa på 1970-tallet. Vi har en jobb å gjøre for å utvikle hele landet!

Nedtellingen til høstens kommunevalg har startet. Vi skal bruke månedene fram mot valget godt. Vi skal stå skulder ved skulder med hverandre og støtte våre flere tusen listekandidater som har tatt på seg et viktig ansvar. Vi skal gjennomføre en knallsterk valgkamp, som betyr at Senterparti-ordførere over hele landet kan fortsette sitt gode og viktige arbeid.

Vi har politikken. Vi har dyktige kandidater. Vi har solide lister. Vi har det gode laget som vi trenger. Nå er det bare å «gønne på»! *God valgkamp og godt landsmøte!*